

Pěstujeme citrusy

v našich podmínkách

74

Marik Šutsek

- přehled odolných citrusů
- vhodné nádoby, substrát
- umístění, zálivka, přesazování
- hnojení, řez, množení, tvarování

 GRADA

 Česka zahrada

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude **trestně stíháno**.

Používání elektronické verze knihy je umožněno jen osobě, která ji legálně nabyla a jen pro její osobní a vnitřní potřeby v rozsahu stanoveném autorským zákonem. Elektronická kniha je datový soubor, který lze užívat pouze v takové formě, v jaké jej lze stáhnout s portálu. Jakékoliv neoprávněné užití elektronické knihy nebo její části, spočívající např. v kopírování, úpravách, prodeji, pronajímání, půjčování, sdělování veřejnosti nebo jakémkoliv druhu obchodování nebo neobchodního šíření je zakázáno! Zejména je zakázána jakákoliv konverze datového souboru nebo extrakce části nebo celého textu, umístování textu na servery, ze kterých je možno tento soubor dále stahovat, přitom není rozhodující, kdo takovéto sdílení umožnil. Je zakázáno sdělování údajů o uživatelském účtu jiným osobám, zasahování do technických prostředků, které chrání elektronickou knihu, případně omezují rozsah jejího užití. Uživatel také není oprávněn jakkoliv testovat, zkoušet či obcházet technické zabezpečení elektronické knihy.

Copyright © Grada Publishing, a.s.

Marek Svítek
Pěstujeme citrusy v našich podmínkách

Vydala Grada Publishing, a.s.,
U Průhonu 22, Praha 7,
obchod@gradapublishing.cz, www.grada.cz,
tel.: +420 220 386 401, fax: +420 220 386 400
jako svou 2386. publikaci

Odpovědná redaktorka Zdeňka Zienertová
Sazba Artedit s. r. o., Praha
Fotografie na obálce Marek Svítek
Fotografie v barevné příloze Marek Svítek
Počet stran 88 a 16 stran barevné přílohy
První vydání, Praha 2006
Vytiskl Rodomax-Print, s. r. o.
Rezecká 1164, Nové Město n. Metují

© Grada Publishing, a.s., 2006
Cover Design © Grada Publishing, a.s., 2006

*Názvy produktů, firem apod. použité v knize mohou být ochrannými známkami
nebo registrovanými ochrannými známkami příslušných vlastníků.*

ISBN 80-247-1413-2 (tištěná verze)
ISBN 978-80-247-6145-9 (elektronická verze ve formátu PDF)
© Grada Publishing, a.s. 2011

Obsah

Úvod	7
1. Stručná historie pěstování citrusů	9
2. Botanická charakteristika	12
3. Běžné a zajímavé druhy a odrůdy	14
4. Pokyny k pěstování	36
4.1 Umístění citrusů	36
4.2 Nádoby	37
4.2.1 Nádoby dřevěné	38
4.2.2 Nádoby z pálené hlíny	39
4.2.3 Nádoby plastové	40
4.3 Substrát	40
4.4 Přesazování	41
4.4.1 Přesazení mladé rostliny do větší nádoby	42
4.4.2 Přesazení středně velké rostliny do stejné nádoby	43
4.4.3 Přesazení do volné půdy	43
4.5 Zálivka	44
4.6 Hnojení	46
4.6.1 Organická hnojiva	48
4.6.2 Minerální hnojiva	49
4.7 Řez a tvarování	50
4.8 Přezimování	54
4.9 Rozmnožování	56
4.9.1 Výsev	56
4.9.2 Řízkování	57
4.9.3 Hřížení	58
4.9.4 Štěpování	59
4.9.4.1 Roubování	62
4.9.4.2 Očkování	63

5. Choroby a škůdci	65
5.1 Choroby	65
5.2 Škůdci	67
6. Zvláštnosti pěstování v bytě	71
7. Mrazuvzdorné citrusy	75
8. Kdy, kde a jak citrusy nakoupit	78
9. Využití citrusů	80
Literatura	82
Rejstřík	83

Úvod

Třebaže jsme se na našem trhu mohli v posledních letech setkat s nejméně dvěma knihami o citruszech, jednalo se vždy o překlady, které příliš nebraly v úvahu určitá specifika našich podmínek. Po delší době se proto čtenářům dostává do rukou ryze česká příručka o pěstování citrusů, která by měla být v první řadě jednoduchým návodem pro amatérské pěstitele.

Ačkoli neopomínám možnosti kultivace ve sklenících, zaměřím se na dříve zanedbávanou kapitulu – citrusy v nádobách, a zejména jejich pěstování v bytech. Vždyť tyto rostliny známe nejčastěji jako přenosné. Zdaleka ne každý má navíc možnost využít skleníku nebo zimní zahrady, ale rád by si pořídil jeden nebo dva citrusy pro ozdobu či chutné plody alespoň na okenní parapet. A právě takovým pěstitelům je tato kniha věnována především.

Snažil jsem se o jednoduché pěstitelské návody a postupy, jejichž rozsah by měl amatérským citrusářům zcela postačit. Zájemcům o podrobnější informace doporučuji vhodnou literaturu, mnohé ze závažných problémů (choroby, škůdci, výživa) podrobně popisují publikace specialistů, kteří se danou problematikou profesionálně zabývají.

Pokud budete mít i nadále hlubší zájem o pěstování citrusů, přihlaste se do některé ze specializovaných organizací (dodnes fungují zpravidla v rámci Českého zahrádkářského svazu), v nichž se pěstitelé sdružují. Získáte tak přístup k širokému sortimentu citrusů a množství praktických informací.

Zkušeným citrusářům se možná bude zdát, že jim kniha nepřináší nic nového. Nenechte se ale mýlit a zkuste se podrobněji začíst do následujících stránek. Některá fakta vám potvrdí vaše pěstitelské dovednosti, jiná se možná stanou námětem k zamyšlení nebo diskusi. Chtěl bych tedy všem čtenářům popřát hodně úspěchů a radostí při pěstování citrusů.

MUDr. Marek Svátek

1. Stručná historie pěstování citrusů

Historii šíření citrusů je možné číst jako dobrodružný román. Již v dávných dobách nádherný vzhled stromů i plodů přitahoval pozornost cestovatelů, kteří jej zaznamenali ve svých vyprávěních. Domníváme se, že prapůvodní formy citrusů pocházejí ze subtropických a tropických oblastí Asie a malajského souostroví, odkud se postupně rozšířily do celého světa.

Dnes víme, že citrusy byly po mnoho století pěstovány v Číně, kde pěstitelé dosáhli vysokého stupně jejich kultivace mnohem dříve, než se s nimi seznámili Evropané. Ze staré čínské literatury je dostupných poměrně málo údajů, ale přesto obsahuje odkazy na pomeranče, mandarinky a jiné druhy citrusových plodů. Han Cen-chih ve svém díle Chü-lu, napsaném v roce 1178, pojmenoval a zaznamenal 27 odrůd bigarádie, pomerančovníků a mandarin. Popsal také cedráty, kumkvaty a citronečník a pojednal o školkařských technikách, údržbě sadů a chorobách.

Prvním citrusovým plodem v Evropě byl nepochybně cedrát a po dlouhou dobu zůstal také jediným. Známý byl již ve starověké Médii, která byla původně pokládána za jeho pravlast. Zřejmě se brzy rozšířil do Persie, kde upoutal pozornost Hebrejců a Řeků. Ačkoli dnes již Médie není pokládána za domov cedrátu, není známo, jak se tam dostal z lokalit svého přirozeného výskytu v Indii a Indočíně. K jeho rozšíření v Persii došlo pravděpodobně až v první polovině 1. tis. př. Kr. Alexandrova armáda procházející v Persii řeckými osadami zde totiž cedrát neboli „médské jablko“ nalezla pěstovaný ve velkém rozsahu.

Cedrát tedy znali již staří Řekové a Římané. Je pravděpodobné, že se dostal do Itálie okolo 3. stol. a byl pěstován nejenom v těch částech, které umožňovaly kultivaci pod širým nebem, ale i v méně teplých oblastech, kde luxus a bohatství římských šlechticů vedly ke stavbě venkovských sídel. Vpády barbarských kmenů na sklonku 4. stol. postupně velkolepá sídla bohatých Římanů zničily, čímž přerušily pěstování cedrátu v krajích, v nichž byla k jeho udržení nutná umělá ochrana. Avšak na Sicílii, Sardinii a ve velké části Neapolského království, kde byly klimatické podmínky dostatečně mírné, cedrát tyto nájezdy přežil.

Z těchto zemí jej získali Liguřané, když v 9. a 10. stol. začali soupeřit s Benátčany o obchod s Východem. Od roku 1003 byl cedrát ve velkém pěstován v Salernu a zdejší vládce zaslal jeho plody (*poma cedrina*) jako dar některým normandským pánům, kteří ho vysvobodili ze saracénského zajetí. Gallesio (1811) prohlásil, že „byl dobře známý, protože Ligurie zásobovala cedráty po mnoho století Židy v Itálii, Francii a Německu.“ Na území Mentonu a Hycres ve Francii se rozšířil cedrát až o několik stovek let

později a teprve od 15. stol. byl pěstován v oranžériích chladnějších částí Evropy.

Ke značnému rozšíření druhů rodu *Citrus* došlo při nástupu islámu s expanzí arabské říše (570–900). Římské impérium se postupně rozpadalo a rozvíjející se arabská říše se šířila přes severní Afriku do Španělska, přičemž zcela zabrala přilehlé Středozemní moře, kromě vybraných území francouzského a italského pobřeží. Ze strategicky umístěné země mezi třemi hlavními částmi východní polokoule mohli Arabové podnikat dobytelské výboje také do Asie a Afriky, daleko od zemí pod vlivem římského impéria. S bohatstvím a mocí ve svém područí dosáhli významného pokroku v umění, vědě a zemědělství. Objevili proces destilace, přivezli do Evropy bavlník a cukrovou třtinu a rozšířili znalost mnoha léčivých rostlin, parfémů a aromatických substancí, jako byly pižmo, muškátový květ a oříšek a hřebíček.

Po arabském vlivu na šíření citrusů nastupuje v Evropě další rozvoj díky křížovým výpravám, které započaly na sklonku 11. stol. Pro obyvatele Evropy otevřely bránu do Sýrie a Palestiny, která byla do té doby jako panství Arabů nepřístupná. Citron, lajm a bigarádie byly zmiňovány evropskými historiky pouze po období křížových výprav. Z toho plyne, že tyto plody musely být přivezeny do Ligurie a jiných částí Itálie a Francie křížáky. Sylvaticus z Mantovy popsal okolo poloviny 13. stol. cedrát, bigarádii, citron a výpěstek běžně nazývaný *lima* (patrně plod, který dnes známe jako lajm).

Velmi mladá je evropská historie pomerančovníku. Třebaže nedokážeme vyloučit, že pomerančovník rostl v Itálii již v raných dobách křesťanství, stopy jeho kultivace v důsledku vpádu barbarských kmenů chybí a pro skutečné pěstování pomerančovníků v jižní Evropě před 15. stol. nemáme žádný písemný důkaz. Někteří historici tvrdí, že v Evropě nebyly pomerančovníky pěstovány, dokud Portugalci po objevení zámořské cesty kolem mysu Dobré naděje nepřivezli první stromy z Indie či Dálného východu. Je ovšem obtížné vystopovat cestu, kterou se přesně pomerančovníky do Evropy dostaly. V 16. stol. se však už zmínky o pomerančovníku objevují v řadě literárních pramenů.

Nejméně jasnou historii má mandarinka. Pravděpodobně planě rostoucí forma byla nalezena ve Vietnamu a jihozápadní Číně a pěstována byla téměř určitě v Číně. Existuje pro ni totiž starověký čínský název kan a psaný znak. V Japonsku znají tolik odrůd mandarin, že sem musely být dovezeny nejméně před tisíci lety. Do Evropy se mandarinka ve starověku a středověku nejspíš vůbec nedostala. Až do konce 18. stol., kdy se pěstovala v Khásii (hist. území v dnešní Bangladéši), nebyla nikde zaznamenána.